

Скловський Ігор Зіновійович – доктор філософських наук, професор кафедри суспільних наук та документознавства Кіровоградського національного технічного університету

УДК 930.1(477)

ЕТНОКОМУНІКАТИВНІ ЗМІНИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ РАДИКАЛЬНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ

Освітлюються умови розподілу характеристик акультурації та культурної дифузії інформаційного суспільства; розкриті основні їх складові та роль; шляхи і напрямлення формування комунікативної парадигми глобалізації та інформаційного суспільства у напрямленні оптимізації соціокультурної комунікації.

Ключові слова: соціокультурна комунікація, культурна дифузія, особливості патріотичної парадигми, глобалізація, інформаційне суспільство

ЭТНОКОМУНИКАТИВНЫЕ ИЗМЕНЕНИЯ В УКРАИНЕ В УСЛОВИЯХ РАДИКАЛЬНЫХ ТРАНСФОРМАЦИЙ

Освещаются условия распределения характеристик аккультурации и культурной диффузии информационного общества; раскрыты основные их составляющие и роль; пути и направления формирования коммуникативной парадигмы глобализации и информационного общества в направлении оптимизации социокультурной коммуникации.

Ключевые слова: социокультурная коммуникация, культурная диффузия, образ поведения коммуникативной парадигмы, глобализация, информационное общество

CULTURAL PARADIGM OF GLOBALIZATION AS A PHENOMENON OF COMMUNICATIVE DEVELOPMENT OF SOCIETY

Highlights the conditions of distribution characteristics of acculturation and cultural diffusion of the information society; discloses the main, their components and the role; path and direction of formation of the communicative paradigm of globalization and the information society towards the optimization of socio-cultural communication.

Keywords: socio-cultural communications, cultural diffusion, the image of communicative behavior paradigm, globalization, the information society

Метафізичний вимір **соціокультурної комунікації** української дії в ХХІ ст. потребує ретельного вивчення культури міжнаціонального спілкування в Україні, що переконує в перспективності онтологізації патріотичного осмислення власного розуміння **парадигми глобалізації**.

Проблема соціокультурної динаміки охоплює комунікативний контекст національної ідеї у зв'язку з глобалізаційними процесами, загостренням національних конфліктів, становленням політичних націй тощо. Дух нації поступово стає властивістю патріотизму цивілізованого типу, чим давно привертає до себе увагу українських філософів. Але в останні десятиріччя її актуальність зростає ще більше, бо історичний суб'єкт творчо використовує етносоціальний статус філософсько-історичних та теоретико-методологічних засад як сутність національного буття. Глобалізацію буття дозволяють з'ясувати, зокрема, методології синтетичних розмірів екологічного імперативу. Єдність людини та природоохоронних аспектів (О. Базалук, Є. Борінштейн, Ю. Добролюбська, М. Кашуба, В. Лисий, В. Плавич, Є. Сулима, О. Халапсіс) також перевіряє дух національного буття серед реалій екологічної доби (М. Кисельов). Розгляд національної гідності як ознака характеру історичного етносу показує сенс духовних інтенцій, що відтворюють самотність і буття суспільства (П. Гнатенко), бо

мета «постлюдини» торкається «парадоксів духа» (В. Ільїн) в аспекті тотальної еволюції соціокультурного контексту (З. Скринник).

Метафізичні сенси буття в наш час не є лише абстрактне співвідношення між національною ідеєю як «річчю-в-собі» та її соціокультурним усвідомленням (у трансцензусі ракурсів дихотомії «свій-інший» – їхня номіналістична домінанта, яку Е. Гуссерль визначив через монадологічне поняття «інтерсуб'єктивність», включає цілісну гармонію Вічносущого та епістемології, природи, етносу, економіки та соціуму). Так, категорійний сенс Вічносущого в індуктивній формі вже конкретизує можливість бачити сутність «у будь-якій волосинці (речі) й кровинці, щоб був «гроб» і «перст»... і є в тій кровинці частинка, яка до життя..., що допомагає лікареві лікувати: це її «дух» і «життєдайність», її піднесення та «вставання»..., що залишається в дітях» (В. Розанов). Метафізика історії номінує свободу і гідність людини, з її трансцендентним націєгенезом властивостей «над-Я» (у вигляді спільного та відмінного). До розуміння екзистенціалів Вічносущого залучаються постаті російської й української філософії (М. Бахтін «Рабле і Гоголь»), щоб номінувати дух «прогностичної культури». Тоді національне мислення на Сході та Заході розвивається за створеними у постнекласично-метафізичному відгалуженні штучними правилами комунікативної інтелектуальної гри, через виявлення реального впливу так званого громадського суб'єкта як носія еволюційної трансформації застарілих проімперських нормативів. Гідність носія державної ідеї навіть альтернативне суспільство зумовлює поважати логіку цивілізованої української ідеї, яку патріотична еліта використовує, звертаючись до спадку корифеїв, виокремивши підходи М. Гоголя, Т. Шевченка та І. Франка. Шляхетна гідність має призначення критичного сприйняття націософії та розуміння універсального осмислення її аксіологічного сенсу. Іншою прикметою метафізичного пізнання є вибір шляхетної критики націократичного міфологізму – імітація втілення духу козакофільства корифеїв, або половинчате висвітлення проблем націєтворення та елітоутворення [5-6].

«Тут – національне буття» виявляє правомірність не стільки стереотипів в деструкційній ході «націософії», а скільки відтворення підвалин «цивілізованої козацької нації», що протистоїть націоналізму, цинізму або нігілізму, носієм якого у нашому дослідженні виступає «малоросійська еліта», яка захищає свої амбітні плани «перелицьовування минулого досвіду», завдяки націонал-егоїзму чи регіональному відчуженню, не розуміючи, що жодні шляхетні наміри не зможуть негайно подолати інерційні «малоросійсько-меншовартісного» існування. Ось чому соціокомунікативний сценарій переформатування радикальних ідей є не лише неодмінною умовою появи політичної нації, а є достатнім критерієм зрілості громадського сприйняття українського націоналістичного руху, що діє часто-густо попри намірам класичного ядра духовної еліти тієї автохтонної нації, навколо етноніму якої йде становлення нової соціокультурної спільноти. Термінами «клас» чи «нація» не можна маніпулювати за логікою софістики, бо вони в загальнозживаному сенсі належать різним духовним сутностям, що не відповідає ні метафізиці надії, ні «історичному компромісу».

В цілому, позитивно оцінюючи роботу еліт Сходу та Заходу у пошуках «компромісу», разом з тим варто вказати на ті моменти концептуальних прорахунків, що, на нашу думку, недостатньо дискусійно є обговореними й вимагають, як мінімум, більш розгорнутої аргументації, а, можливо, і більш критичного ставлення з боку інтелектуальної еліти.

1. Тема актуальна у світлі негативації процесу духовного відродження, яке, хоча й суперечливо та непослідовно, проходить сучасна Україна. Це стосується, зокрема, ігнорування деякими радикалами метафізичного контексту національної ідеї через політизацію поняття «етнічно-моральних приписів минулого досвіду визвольних змагань, інтерпретації сучасної тощо». На нашу думку, інтерпретація українських державних перспектив має співвідноситись з проблемами творчості корифеїв, суттєво не відрізняючись від європейських цінностей, що можуть розглядатися як єдиний концептуальний контекст, зрозумілий сучасним генераціям, що стверджують проєкт «козацької нації».

2. Сучасний соціокомунікативний сценарій торкається Шевченкової «вітасофської теорії історичного здійснення українців різного етнічного походження у «великій родині», що є «концептуалізацією стратегії «щасливого майбутнього» (хоча не викликає прямих заперечень, але примушує постійно звертатися до джерел із Шевченкової спадщини для дослідження проблем національної Ідеї; сам «Заповіт», в основі джерельної бази, враховуючи, що весь її сенс присвячений «Романтично-просвітницькій ході української ідеї як методології дослідження національного духу». На нашу думку, внесок Шевченка у формування української національної ідеї не обмежується розглядом обривів «громадянської величчі великої родини».

3. Рідко повторюваною в дискусії щодо метафізики надії є дихотомія «деструкційних процесів», пов'язаних як з націонал-нігілізмом, так і з войовничим націоналізмом, зокрема проявами «націонал-егоїзму й нігілізму природофобії», з одного боку, і «духу патріотизму» з другого. Йдеться навіть про «прояви фанатизму щодо деяких пам'ятників, бо не можна механічно замінити дух «наукового комунізму» – на «науковий націоналізм».

4. Громадськість майже не звертає уваги на те, що «Націоналістичні тексти минулого містять у собі ряд прихованих та неусвідомлених смислових примітивних рівнів, які потребують глибокого духовного осмислення та «політичної розшифровки»; це – завдання більше для філософії, а не для політичних наук, щоб таке положення не сприймалося як недоречна заангажованість.

5. Основною загрозою для «історичного компромісу» українців різного етнічного походження є саме войовниче невігластво багатьох легковажних спостерігачів сучасності. При цьому не зрозуміло, які саме філософські підстави мають на увазі носії «націонал-нігілізму», «войовничого націоналізму», «націонал-егоїзму», «наукового націоналізму», і де саме в соціальному житті сучасної України вони виявляють свою екстремальну безпечність. На нашу думку, тут до певної міри є недостатність наукового аналізу політичних стереотипів-«страшилок».

6. Велику увагу громадянська еліта має приділяти проблемам «втілення цивілізованого націєтворення та громадської саморегуляції» як актуального завдання для сучасного українського суспільства. Проте незрозуміла стратегія та тактика «націонал-демократів» – яку саме історичну добу маємо переживати, коли існує цивілізована колія суспільства, де активно виявляє свою ідею історична комунікація всіх етносів і елітних верств, у короткій чи далекій перспективі, оскільки православні ієрархії мають виступити з дороговказом для «національної пасіонарної верстви», що ставить першочерговим сенсом буття ідею *націєтворення*. Сучасна доба в певному сенсі дозволяє зрозуміти першочерговий сенс буття *націєтворення* уже сформованої політичної нації.

7. Зрозумілою для пересічних громадян тлумачення української ідеї через методологічну роль бінарної опозиції «Хазяїна (уособлення носіїв цивілізованості) і Раба (плебейство)» для аналізу проблем функціонування духу громадської спільноти та «нацменшин та автохтонів» для характеристики міжнаціональних відносин у сучасній Україні. Особливо значущою є творчість корифеїв з їх створенням філософських підвалин національної ідеї саме не для окремого регіону, а для всієї соборної України, з її спробами за козакофільським осмисленням «громадського розуміння» власного потенціалу виконати умови необхідної інтеграції українського суспільства в різнопланові європейські та світові структури. Становлення власного змісту світогляду українського суспільства М. Гоголь та Т. Шевченко здійснюють на ґрунті, яким донедавна була киеворуська цивілізація та її збагачення в діях великих гетьманів. Цей досвід створював історично-захисний механізм, який не могли зруйнувати ні націоналізм, ні марксистсько-ленінська ідеологія. Гоголівсько-шевченковий проект вимагав чималих зусиль, а зокрема – обґрунтованої відповіді еліти поневоленого суспільства на питання «хто ми?», «ким ми хочемо бути в сучасному світі?», на які, власне, і дає відповідь духовна конструкція цивілізованого козакофільства, що була означена концептом слов'яно-православного тлумачення «національної ідеї». Історіософія та вітасофія корифеїв мають значне онтологічне та ідеологічне, і, навіть, експресивне, навантаження (ми їх

намагаємося, виходячи з метафізичних сенсів, уникати, щоб не було непорозумінь між філософським і політичним значенням комунікативного сценарію здійснення національної ідеї).

При розгляді змісту концептів метафізики надії йде актуалізація спадщини Т. Шевченка та його однодумців, як джерело для з'ясування механізмів націєтворення, взаємозв'язку епістемології та онтології, економіки та політики з досвідом етноконфесійної саморегуляції суспільства. Треба критично сприймати виявлення Т. Г. Шевченком духовних суперечностей носіїв громадянської свідомості, що не може бути розкрито навіть методологією постмодернізму. Він у свій час виходив із футурологічних «обріїв» національної української ідеї. Як свідчить аналіз творчості Великого Кобзаря, його уявлення про українське майбутнє оптимістично розкривається в руслі самостійного бачення підходу еліти всієї соборної України на основі аналогічного вирішення проблем державотворення цивілізованими народами Європи.

Проблема парадигмального світогляду в контексті метафізичної моделі історичного буття українського етносу є багатогранною, що дозволяє розкрити несумісність «деструкційних уявлень націоналізму» на фоні еволюції картини світу ХХ-ХХІ ст. як прояву його мудрої сутності, означає критичне визнання «деструкційних процесів», коли дії того чи іншого гетьмана або ватажка радикального угруповування не зміцнюють «волю соборної України». Про необхідність збереження пам'яті «великої родини» наголошували українські корифеї, щоб завжди патріотична людина «розміщувала» перед собою щось ідеальне для духовного тлумачення в контексті історичного Логосу, коли Вічносуше підноситься як загальна підстава пізнання націєтворення в такий самий спосіб, в який поняття «етнос» підноситься взагалі не як лише потреба деякого здійснення бажань біомаси, що не гідна до вищих шаблів європейського цивілізованого державотворення.

Ми аналізуємо філософію деструкції на основі твору Д. Донцова «Націоналізм» (1926 р.). Деструкція викривлювала завжди дух природи, етносу економіки та соціуму. Тоді існування «іншого як трансцендентального суб'єкта» (з числа «сім'ї великій, вільній, новій») може бути узаконене у стереотипах «чинного націоналізму», відкинувши надовго сенс поняття «Я-етнос-комунікація-іншого», де «інший» – не лише учасник віртуально-феноменологічної дії, а й громадсько-політичний носій етносоціальної взаємодії». Життєвий світ «іншого як суб'єкта», є особистістю, що відчуває і трансцендентує громадську відповідальність за втілення обріїв національної цивілізованості; комунікація духовно підсилює дух еволюційного націєгенезу й сприяє повноцінному розвитку свого етносу на основі шляху, що веде до розуміння спадку корифеїв як джерела локальних і всесвітніх таємниць.

Свобода як метафізична «іронія» об'єктивного духу через цілісність шляхетних зусиль всіх прихильників демократичного патріотизму майже здійснювала вибраковування «войовничого націоналізму», що претендує бути деякою пасіонарною теодицеєю (виправдання не Бога, а його імітаторів, що обумовило страждання носіїв української ідеї) та місцевою антроподицеєю (виправдання звичайного, пересічного, «маленького» українця за прояву націонал-нігілізму під час «суцільної» колонізації, монархізму, богоборського волюнтаризму чи русифікації) [7-8].

Футурологічно-науковий погляд на перспективи України у зв'язку з технологічним прогресом почав формувати дух масового несприйняття стереотипів минулої доби «бунту мас», оскільки в основі цивілізованого націєтворення громадські сподівання метафізики надії на основі системи «людина – політична надія – віра – наука – технологія – громадянське суспільство – екологічний імператив», зокрема стимулюючи весь обсяг позитивних змін суспільства, включаючи духовну ізольованість носіїв відтворення атмосфери ксенофобії як прояву плебейського невігластва. Це терміни в загальнозживаному, але диференційованому розумінні вже не зовсім відтворюють повагу до абсолютизації «насилля» «революціоналізму» у спробах деяких теоретиків, що нагадує одіозну механічну заміну терміну «науковий комунізм» на «науковий націоналізм».

Домінуючим підходом за екологічної доби тому можна назвати «екософію», субсистему історіософського пізнання метафізики надії, де терміни «віра», «утопія», «нація» відображають дух пасіонарних цінностей, бо не сприймають ні в якій формі «насилля», як мертвонароджений квазі-концепт, що є маргінальним в системі етносоціального оточення «зелених», – ноосферно стимулюють етнічне самовідтворення української політичної нації у дусі європейських цінностей (В. Вернадський). «Етнічна спільнота» постає не як «недозріла народність», а динамічна національна спільність лише тоді, коли розуміє свою глобальну та локально-бутійну відповідальність перед світовим співтовариством та своїм родом (народом) за свою самоорганізацію як вищий і найрозвиненіший тип етно- та націєгенезу» [9-11].

«Свобода громадського націєтворення» – це є основна умова відтворення поваги до якогось вільного підйому у відносинах національної еліти і радикалів (плебейство). Але еліта не може просто спокусити свободою слова звичайних громадян (Раб не хоче свободи, а лише – помсти), вони до неї не готові, бо мають завойовувати не тільки права, а й обов'язки як носії духу громадської спільноти. Свобода Духу – нове явище, яке було «вироком» так званому «адміністративному соціалізму» та кризовому антирадянському соціуму. Тому, на відміну від всіх інших, національна еліта, уособлення духу родини, – навіть держави, не випадково, хоче створити лояльність звичайних громадян не тільки до гідності суб'єктів влади чи до будь-яких її ланок, але до вільного духу всієї соборної України, тобто громадської поваги до її конституційних засад.

Тим самим затверджується історична здатність продукувати істинне знання про предмет цивілізованого патріотизму. Об'єктивність метафізики історії проявляється в тому, що основою виступає етносоціальна реальність, на яку спрямована пізнавальна активність духу істини з метою її шляхетного розуміння. Суб'єктивність в тому, що міфологічне знання несе на собі реальний відбиток часу екзистенції за доби відмови від духу «бунту мас» як особових якостей «батьків нації». Результати дослідження показують, що «метафізичний контекст феномену етнонаціональної гідності» має стати постійно діючим «громадським барометром» для працівників державних та громадських організацій, для визначення рівня громадянської відповідальності особистості, вдосконалення етносоціальних правил цивілізованої суспільної життєдіяльності. Така модель може бути використаною для започаткування подальших досліджень інших аспектів цієї важливої проблеми.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство. Проблема організації суспільної самоорганізації в період радикальних трансформацій в Україні на рубежі століть: досвід соціально-філософського аналізу / В. П. Андрущенко. — Київ: Атлант ЮемСІ, — 2006. — 498 с.
2. Воронкова В. Г. Синергетична методологія аналізу соціального управління // Гуманітарний вісник ЗДІА: Зб. наук. пр. / Гол. ред. В. Г. Воронкова. — Запоріжжя: Вид-во Запоріжської державної інженерної академії. — 2009. — Вип.36. — С.26-46.
3. Ільїн В. В. Метафізика. Историко-философская экспозиция. / Базилевич В. Д., Ильин В. В. Метафізика економіки. — К.: Знання; М.: Рыбари, — 2010. — С.37-92.
4. Ільїн В. В. Чи може націонал-більшовизм стати українською ідеєю? // Народний депутат. — 2009. — № 12. — С. 34-38.
5. Ільїн В. В. Суб'єктивний вимір соціокультурного буття // Творчість як корисне здійснення блага через істину у красі. — К.: ІВЦ „Видавництво «Політехніка», — 2009. — С. 85-87.
6. Ільїн В. В. Соціально-філософські ідеї М. Драгоманова. Концепція національної еліти В. Липинського і Д. Донцова. Історіософія М. Грушевського./ Філософія. — Харків: Фоліо, — 2013. — С. 162-170.
7. Лисий В. П. Принцип діяльності у «науковченні» Й. Фіхте / В. П. Лисий // Проблеми

© **Стовпець О. В.**

гуманітарних наук. Наукові записки Дрогобицького державного педагогічного університету ім. І. Франка. Серія «Філософія» / Ред. кол. : В. Скотний, Т. Біленко, М. Кашуба та ін. — Дрогобич: Вимір, — 2004. — Вип.13. — С.25-34.

8. Скловський І. З. Метафізичний дискурс в контексті осмислення українського етносу / І. З. Скловський // Мультиверсум. Філософський альманах: Збірник наукових праць / Гол. ред. В. В. Лях. — Київ: Видання Інституту філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. — 2009. — Вип. 77. — С.99-106.

9. Суліма Є. М. Глобальний соціальний порядок постіндустріалізму. Монографія. — Вид. 2-е, доповн. — К.: Генеза, 2004. — 336 с.

10. Sententiae: Наукові праці спілки дослідників модерної філософії Паскалівського товариства / О. Хома (гол. ред.). — Вінниця: Вид-во Універсум, 2000 — Спецвипуск №3. Філософія і космологія / Ред.: Базалук О., Окорочков В. — 2004. — 223 с.

11. Shils E.A The etnicsoures of nationalism / E. A Shils // Ethnic Conflicts and international Securiti / M.E.Brown(ed) / — Princeton, N.I.: Princeton University Pres, 1993. — P.27-42.

Стовпець Олександр Васильович – кандидат філософських наук, старший викладач кафедри цивільного і трудового права юридичного факультету заступник декана юридичного факультету з наукової роботи Одеського національного морського університету

УДК 130.2 (316.32)

СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКИЙ ПОГЛЯД НА ЛОБІЗМ ЯК ОДИН З ФАКТОРІВ ВПЛИВУ НА КУЛЬТУРУ ЗАКОНОТВОРЧОСТІ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В даній статті з позицій соціальної філософії аналізується феномен лобізму, його форми та моделі, роль і ступінь впливу на культуру законотворчості й в цілому на право як регулятор відносин у цивілізованому суспільстві. Зокрема, розкривається зміст матеріального, інтелектуального, психологічного лобізму. Враховуючи, що мова ведеться про інформаційне суспільство, особливий акцент у статті зроблено на проблемі лобіювання в сфері інтелектуальної власності, з метою експлікації виникаючих у зв'язку із цим протиріч соціально-економічного, правового й філософського характеру.

Ключові слова: лобізм, лобіювання, культура законотворчості, право інтелектуальної власності, суспільний інтерес, соціальна справедливість.

СОЦИАЛЬНО-ФИЛОСОФСКИЙ ВЗГЛЯД НА ЛОББИЗМ КАК ОДИН ИЗ ФАКТОРОВ ВЛИЯНИЯ НА КУЛЬТУРУ ЗАКОНОТВОРЧЕСТВА В ИНФОРМАЦИОННОМ ОБЩЕСТВЕ

В данной статье с позиций социальной философии анализируется феномен лоббизма, его формы и модели, роль и степень влияния на культуру законотворчества и в целом на право как регулятор отношений в цивилизованном обществе. В частности, раскрывается содержание материального, интеллектуального, психологического лоббирования. Учитывая, что речь идёт об информационном обществе, особый акцент в статье сделан на проблеме лоббирования в сфере интеллектуальной собственности, с целью экспликации возникающих в связи с этим противоречий социально-экономического, правового и философского характера.

Ключевые слова: лоббизм, лоббирование, культура законотворчества, право интеллектуальной собственности, общественный интерес, социальная справедливость.